

**University of
Zurich^{UZH}**

**Zurich Open Repository and
Archive**

University of Zurich
University Library
Strickhofstrasse 39
CH-8057 Zurich
www.zora.uzh.ch

Year: 2020

**Zamilovaný agent jménem Pivovarov. (Rezension. Viktor Pivovarov:
Zamilovaný agent, Torst, 2018)**

Glanc, Tomas

Posted at the Zurich Open Repository and Archive, University of Zurich

ZORA URL: <https://doi.org/10.5167/uzh-188114>

Journal Article

Published Version

Originally published at:

Glanc, Tomas (2020). Zamilovaný agent jménem Pivovarov. (Rezension. Viktor Pivovarov: Zamilovaný agent, Torst, 2018). *Art Antiques*, (5):56-57.

ART

ANTIQUES

Zamilovaný agent jménem Pivovarov

Tomáš Glanc

Viktor Pivovarov je písíci výtvarný umělec. Slovo neodmyslitelně patří k jeho výtvarnému projevu, především k žánru alba, ve kterém ilustrace a text vstupují do „mystického sňatku“ a vytvářejí svébytný typ „procesuálního“ konceptuálního díla, které v originálním performativním předvádění autor sám prezentuje metodou komento-

a obrazu Pivovarov v některých svých dílech pěstoval jak během celého svého působení v Rusku, tedy do počátku osmdesátých let 20. století, tak i během následujících desetiletí, která prožil v Praze.

Kromě různých typů začleňování textů a replik „hlasů“, do svých výtvarných děl průběžně psal i jiné drobnější texty – uměleckou a kritickou publicistiku (například o Josefu Ladovi), komentáře k vlastním výstavám a cyklům. V knižním formátu ovšem debutuje teprve na začátku 21. století. Během několika let vydal v rychlém sledu ruský tři knihy: *Zamilovaný agent*, *Šedé sešity* a *O lásce slova a obrazu*. První z nich po zhruba patnácti letech doplnil a vydal znovu, stejně jako *Šedé sešity*, v původním nákladu dávno rozprodané. Pro moskevské Muzeum současného umění Garáž, které obě knihy reeditovalo, vytvořil Andrew Bromfield anglický překlad.

České vydání (v nakladatelství Torst, přeložil Jan Machonin, 2018) bylo logickým krokem: Pivovarov k dnešnímu dni již delší část svého dospělého

života prožil v českém prostředí, jeho tvorba se stala takřka nedílnou součástí místního kulturního prostředí, byť je nadále samozřejmě vnímán jako autor, který přišel zvenčí, ze silného a sugestivního kontextu ruské kultury, jejíž stěžejní roli pro svoje umělecké myšlení sám vždy zdůrazňoval a s níž nikdy nepřerušil živé styky, byť vedené převážně na dálku. Nicméně zároveň pro něj přestěhování v roce 1982 nebylo ani zdaleka jen změnou adresy. Přemístění do nového kulturního pole bylo provázeno zážitkem ztráty „jazyka“ vyjadřování, který jako by bylo nezbytné znovu objevit a postupně konstituovat.

Této konstelaci odpovídá i text, přesněji řečeno koncept knihy, od níž by čtenář marně čekal důkladný ponor do českých uměleckých a jiných souvislostí, ačkoliv

každý, kdo Pivovarovovu dráhu sleduje, ví, jak hluboký a pronikavý tento ponor je. Namátkou lze jmenovat Pivovarovovo tvůrčí přátelství s Theodorem Pištěkem, Václavem Boštíkem, Václavem Stratilem, Františkem Skálou, Jiřím Černickým, Jiřím Davidem, společenstvím kolem *Revolver Revue* včetně Věry Novákové a Pavla Brázdy... ale také třeba s Ivanem Wernischem, jehož sbírku veršů nedávno ilustroval... a ve výčtu by bylo možné ještě dlouho pokračovat. Čtenář sice v *Zamilovaném agentovi* najde zmínky o řadě osobností (například Karel Malich, Jaromír Zemina, Adriena Šimotová a Jiří John, Stanislav Kolíbal – a samozřejmě Jindřich Chalupecký) a reálií české kultury a společnosti, ve které se Pivovarov jako umělec, ale i díky kvalitám a auře své osobnosti těší dlouhodobě pozitivní pozornosti, úctě a náklonnosti – celá tato česká dimenze však jako by zůstávala ve stínu hlavního příběhu. Z hlediska této knihy Pivovarov zůstal – přičemž vědomě a mohli bychom říci záměrně – i přes všechnu svoji vnímavou, tvořivou a vstřícnou integraci do nového prostředí agentem svého moskevského kulturního původu.

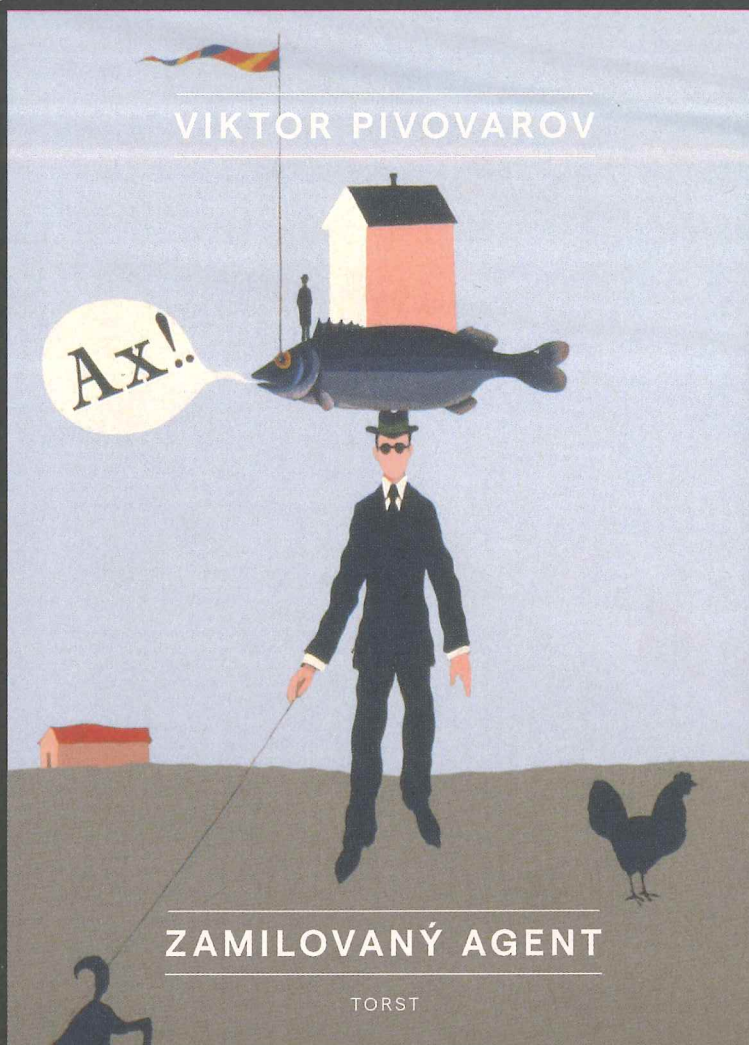
Zamilovaný agent je šťastně koncipovaná a originální stylizovaná autobiografie. Stylizovanost spočívá v tom, že osnovou není životní příběh, ale to, co nás koneckonců na umělci zajímá především: jeho dílo. A přitom nejde o ambiciózní manifest typu *O duchovním v umění* Vasilije Kandinského, nejde ani o katalog, ve kterém by se autor snažil být teoretikem a vykladačem svého díla, a už vůbec ne o sbírku anekdot a výčet setkání s věhlasnými osobnostmi a triumfálních úspěchů ve světě současného umění – nic takového. V textu objevíme pisatele, jenž rekapituluje s věcnou přesností a vždy s obdivuhodnou stručností a skromnou uměřeností podstatné momenty a etapy své tvorby, aniž by je nějak hodnotil nebo vychvaloval. Zároveň se nevyhýbá osobním motivům a dlouhou řadu důležitých postav svého života uvádí jmenovitě a s emocionálním zaujetím, dokáže písemnou formou zprostředkovat srdečnou bezprostřednost i dramatické životní okamžiky, včetně dost

Viktor Pivovarov: Zamilovaný agent, Praha, Torst 2018, 424 s.

vaného listování – původně ve víceméně intimním kruhu svých kolegů a přátel v moskevském ateliéru v dobách bezčasí takzvané sovětské stagnace, kdy neoficiální umění zažívá svůj útluný rozkvět vytržený z brutality okolního světa studené války. Později na stěnách světových muzeí.

Pivovarov v Rusku šedesátých a sedmdesátých let patřil k umělcům (podobně jako Ilja Kabakov, Erik Bulatov, Vladimir Jankilevskij, Oleg Vasiljev nebo Eduard Gorochovskij), kteří se živil jako ilustrátoři, hlavně knih pro děti, kde těsný vztah textu a obrazu byl samozřejmým východiskem.

Teprve ve druhé polovině šedesátých let, už jako třicetiletý, dospělý a vyspělý umělec opouští grafiku a ilustraci směrem k malbě, která se pro něj postupem času stane živlem zásadního významu. Kreativní kopulaci textu

intimních. Jednou z nejněžnějších pasáží celého opusu je rekonstrukce rozhovoru se ženou, kterou Pivovarov nazývá „moje Milena“, v němž jde o projevy a následky umělcova vztahu k matce, o jeho neúspěšný pokus o hledání otce a potažmo vztah k Bohu.

Přímočarost se projevuje i v lineární kompozici času: autor vyprávění jednoduše chronologicky člení na první život (v Moskvě), druhý život (v Praze) a třetí tisíciletí (část dopsanou pro druhé vydání). Nezastírá přitom vypravěčskou pozici, modelující ze současného hlediska jevy minulosti, nesnaží se nic ze své minulosti „rekonstruovat“. Autor ale také neusiluje projektovat do vývojové linie vlastního života ze své aktuální pozice nějaký scelující smysl. Celek jeho speciální autobiografie je příjemně rozvolněným souborem drobnějších esejů na jednotlivá témata: jednou stojí v centru vlastní obraz, cyklus nebo album, podruhé konkrétní člověk (třeba židovský básník Avsej Driz nebo guru Lia-nozovské školy Igor Cholin, syn Pavel, první žena – básnička Irina –, druhá žena, historička a teoretická umění Milena Slavická,

básník a výtvarník Dmitrij Prigov, předčasně zemřelá žákyně – výjimečná umělkyně Irina Šulgina – a mnozí další), jindy místo (Itálie), dialog nebo událost (loučení s ateliérem v Nuslích), a samozřejmě – výstavy.

Průběžnou linií a v jistém smyslu leitmotivem celé knihy jsou estetické světy malířů minulosti, kteří patrně i počtem, hlavně ale významově představují ne-li kostru, pak rozhodně podstatnou část nosné konstrukce *Zamilovaného agenta*. Nejde vůbec o „vlivy“ nebo předvádění erudice. Pro Pivovarova jsou od nejútlejšího mládí umělecké koncepty velkých předchůdců živnou půdou a masem, krví i kostmi jeho vlastního tvůrčího uvažování. Netýká se to zdaleka jen hledání vlastního výrazu na počátku umělecké cesty, kdy Pivovarov vzhlíží k žijícímu klasikovi Vladimíru Favorskému, noří se do světa Hieronyma Bosche a hledá v moskevské Knihovně zahraniční literatury časopisy a knihy s reprodukcemi amerických abstrakcionistů a Dalího. I v následujících etapách tvorby se klasici dějin umění vracejí jako neodmyslitelní soupeřníci, jako intimní společenství, profesní cech, v němž spolu vedou disputace mistrů a mistrýně všech staletí

a regionů od středověku až po současnost – a Pivovarov je jedním z nich, reaguje po svém a za sebe na jejich podněty, výzvy a provokace.

Muzeum proto považuje za ráj na zemi, za místo, kde je možné dotknout se pohledem věčnosti. V tomto abstraktním „muzeu“, archivujícím „věčné hodnoty“, jsou už dávno zastoupeny i mnohá díla Viktora Pivovarova, ať jde o sbírky ruské, české, západoevropské, či americké.

Zvláštní esprit jeho knižního ohlednutí za dosavadním průběhem vlastního života přitom spočívá v tom, že se v něm mísí neotřelá a bujná energie vnitřně mladého a vždy znovu nová řešení hledajícího, intelektuálně silného umělce s pozicí starého muže, který lituje, že se v Itálii neocitl o padesát let dříve, a konstatuje, že by dnes jako mladý tvůrce možná působil v politickém akcionismu nebo pořádal performance na Měsíci. Ale kostky jsou vrženy – a Viktor Pivovarov rekapitulující, snící a nabízející ve svém *Zamilovaném agentovi* bezpočet podnětů k vlastnímu uvažování a novým, v knize nepoloženým otázkám, umí „jen“ kreslit a malovat. ●

Tomáš Glanc je rusista, překladatel a sémiotik.